

УДК 342.9

ПИЛИП В.В.

ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню основних елементів змісту адміністративно-правового статусу учасників антитерористичної операції в Україні. Проведено аналіз норм адміністративного права, які встановлюють їх статус. Автор аналізує нормативно-правові акти стосовно адміністративно-правового статусу учасників антитерористичної операції в Україні.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, учасник АТО, антитерористична операція, право України, ветерани війни.

Статья посвящена исследованию основных элементов содержания административно-правового статуса участников антитеррористической операции в Украине. Проведен анализ норм административного права, устанавливающих их статус. Автор анализирует нормативно-правовые акты касательно административно-правового статуса участников антитеррористической операции в Украине.

Ключевые слова: административно-правовой статус, участник АТО, антитеррористическая операция, право Украины, ветераны войны.

The article is devoted to the study of the main elements of the content of the administrative and legal status of participants in the antiterrorist operation in Ukraine. The analysis of the norms of administrative law, which establish their status, is carried out. The author analyzes the legal acts regarding the administrative and legal status of the participants in the anti-terrorist operation in Ukraine.

Key words: administrative-legal status, ATO participant, anti-terrorist operation, law of Ukraine, veterans of war.

Вступ. Правосуб'єктність учасника антитерористичної операції (далі – АТО) як передумова його адміністративно-правового статусу дещо відрізняється від загальної правосуб'єктності особи. В.Б. Авер'янов визначає правосуб'єктність як потенційну можливість особи бути носієм певних суб'єктивних прав і обов'язків [1, с. 189]. Деякі вчені схильні включати правосуб'єктність у правовий статус як структурний елемент [2, с. 75], а деякі називають правосуб'єктність об'ємнішою категорією, яка включає правовий статус [3, с. 379]. М.А. Бояринцева визначає правосуб'єктність як передумову та потенційну можливість адміністративно-правового статусу громадянина [4, с. 35]. Здебільшого теорія адміністративного права відносить правосуб'єктність до передумов адміністративно-правового статусу та виокремлює такі її елементи, як адміністративна правоздатність, адміністративна дієздатність та адміністративна деліктоздатність [5; 6; 7; 8]. На нашу думку, сутність правосуб'єктності полягає в тому, щоб визначати можливі варіанти поведінки особи для набуття певного адміністративно-правового статусу, тому віднесення її до передумов адміністративно-правового статусу є цілком закономірним.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення аналізу змісту адміністративно-правового статусу учасників АТО в Україні.

Результати дослідження. Т. Плугатар визначає загальну правоздатність особи як властивість конкретного громадянина бути носієм певного статусу, що виникає з моменту народження [9, с. 101]. Н.І. Матузов вказує на те, що адміністративна правоздатність виникає з моменту народження громадянина і припиняється з його смертю, обсяг і зміст правоздатності встановлюється і змінюється за допомогою норм адміністративного права, а також адміністративна правоздатність

не може бути відчужена чи комусь передана [10, с. 198]. В.Б. Авер'янов зазначає, що адміністративна правоздатність – це здатність суб'єкта мати права і обов'язки, передбачені нормами адміністративного права, яка виникає з моменту появи суб'єкта і припиняється у момент зникнення суб'єкта [7, с. 193]. Визначення, дане В.Б. Авер'яновим, на нашу думку, найчіткіше формулює поняття правоздатності, оскільки адміністративні правовідносини охоплюють велику кількість суб'єктів, наділених різною правосуб'єктністю. Так, правоздатність особи у сфері проведення АТО, на нашу думку, полягає у здатності особи брати безпосередню участь в АТО та/або забезпеченні її проведення. На нашу думку, основними критеріями правоздатності особи у цій сфері є вік, психічний стан та стан здоров'я. Тобто адміністративна правоздатність особи у сфері проведення АТО виникає тоді, коли певна особа досягає відповідного віку (для різних категорій учасників АТО цей вік різний), а також за умови належного стану психічного та фізичного здоров'я такої особи для участі в АТО. З огляду на такі твердження формулювання «правоздатність особи у сфері проведення АТО» є виправданим, оскільки можливість стати учасником АТО ще не означає, що особа реалізує таку можливість. Тому ми погоджуємося з думкою І. Бойка, який зазначає, що не всі елементи змісту правоздатності виникають водночас, а деякі з них з'являються лише з досягненням певного віку і, виникаючи з моменту народження, адміністративна правоздатність змінюється, доповнюючись новими елементами [11, с. 98]. Однак з огляду на тему нашого дослідження вважаємо, що думку І. Бойка слід доповнити тим, що нові елементи адміністративної правоздатності з'являються не лише з досягненням певного віку, але й у разі досягнення певної стадії психологічної зрілості (не кожен громадянин України бажає брати участь в АТО, а навпаки намагається уникнути цього), у разі досягнення певної стадії психологічної стійкості (не кожна особа готова використовувати зброю для вбивства інших людей), а також у разі виникнення нових для особи адміністративно-правових відносин (наприклад, мобілізація), адже особи могли ніколи і не набувати елементів адміністративної правоздатності у сфері проведення АТО, якби антитерористичні операції не розпочинались.

І ще однією передумовою адміністративно-правового статусу учасника АТО є норми адміністративного права, які встановлюють такий статус. У теорії держави і права, конституційному та адміністративному праві такі норми часто називають статусними нормами. Саме такі норми є передумовами адміністративно-правового статусу учасника АТО, тому що існує низка адміністративно-правових норм, які є основою механізму адміністративно-правового забезпечення прав і свобод учасників АТО, юридичної відповідальності учасників АТО, гарантій соціально-правового забезпечення учасників АТО тощо. Статусні адміністративно-правові норми, своєю чергою, є основою адміністративно-правового статусу учасника АТО, регулюють відносини у сфері проведення АТО, підтверджують існування статусу учасника АТО, встановлюють підстави його набуття та припинення. На сучасному етапі кількість таких норм значно зросла порівняно із законодавством щодо проведення АТО зразка 1991–2014 років. Сьогодні до статусних норм щодо адміністративно-правового статусу учасників АТО в Україні слід зокрема включити норми Закону України «Про боротьбу з тероризмом», рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України», затверджене Указом Президента України № 405/2014 від 14 квітня 2014 року, текст якого є тасмним, а також норми Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року, норми порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 413 від 20 серпня 2014 року, норми порядку ведення Єдиного реєстру учасників антитерористичної операції, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики № 114 від 6 лютого 2015 року тощо.

Отже, з характеристики передумов адміністративно-правового статусу учасника АТО можна зробити висновок, що їх роль полягає у визначенні того, яким буде цей статус учасника АТО і який зміст буде в нього вкладатися. На нашу думку, громадянство, адміністративна правосуб'єктність та «статусні» адміністративно-правові норми визначають орієнтованість адміністративно-правового статусу учасника АТО, впливаючи тим самим на його змістове наповнення, зокрема на сукупність прав, свобод і обов'язків учасника АТО, на систему гарантій адміністративно-правового забезпечення прав і свобод учасника АТО, а також на заходи юридичної відповідальності учасника АТО в адміністративно-правових відносинах.

Так, першим елементом змісту адміністративно-правового статусу учасника АТО є його права. Слід погодитись з думкою М.А. Бояринцевої, яка зазначає, що права та обов'язки – це ос-

новні елементи правового статусу, які обумовлюють існування інших [12, с. 54]. На нашу думку, права та обов'язки учасника АТО слід вважати основними елементами його адміністративно-правового статусу, тому що саме через них учасник АТО може повністю реалізувати свій статус. Тому слід зазначити, що набір прав та обов'язків учасника АТО залежить від категорії учасника АТО. Тобто такий набір особи-учасника бойових дій відрізняється від набору прав і обов'язків особи-учасника АТО, яка ще не отримала статус відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Теоретична розробка категорії прав учасника АТО в адміністративних правовідносинах знаходиться на стадії становлення, тому чіткого розуміння на сьогодні, на жаль, немає. З огляду на спеціальний адміністративно-правовий статус учасника АТО його права поширюються не лише на сферу адміністративних відносин. Слід розуміти, що права учасника АТО як носія спеціального адміністративно-правового статусу можна поділити на права в період виконання завдань АТО та перебування в зоні АТО, а також права після закінчення виконання завдань АТО та перебування поза зоною АТО. До першої категорії прав, на нашу думку, слід віднести права учасника АТО як безпосереднього суб'єкта виконання завдань АТО та військово-службові права (вони передбачаються статутами, зокрема статутами Збройних Сил України, статутами добровільних формувань тощо). Права учасника АТО як безпосереднього суб'єкта виконання завдань АТО включають, зокрема такі: право на застосування відповідно до законодавства України зброї і спеціальних засобів; право затримувати і доставляти в органи внутрішніх справ осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення чи інші дії, що перешкоджають виконанню законних вимог осіб, залучених до антитерористичної операції, право перевіряти у громадян і посадових осіб документи, що посвідчують особу, право входити (проникати) в житлові та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать громадянам, під час припинення терористичного акту та у разі переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні такого акту, а також право проникати на захоплений терористами об'єкт, фізично затримувати терористів, а у разі, коли їх дії реально загрожують життю та здоров'ю заручників, учасників операції або інших осіб, знешкоджувати терористів та інші права, передбачені ст. 15 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [13]. До військово-службових прав учасника АТО належать права, пов'язані з несенням ним військової служби (в Збройних силах України, Державній прикордонній службі України), служби в правоохоронних органах (органах внутрішніх справ, Національній гвардії тощо) або прирівняної до неї служби (у добровільних формуваннях).

Ми погоджуємось з думкою В.Й. Пашинського, який права військовослужбовців поділяє на загальні, посадові та спеціальні. Загальні військово-службові права – це права, які мають усі військовослужбовці. Посадові права військовослужбовців визначаються посадою, яку обіймає військовослужбовець, і пов'язані з виконанням обов'язків, покладених на нього державою. Ці права військовослужбовців закріплюються у статутах Збройних сил України, а також в інструкціях, положеннях. Спеціальні права пов'язані із перебуванням військовослужбовців на бойовому чергуванні, під час виконання ними обов'язків внутрішньої, гарнізонної та вартової служб, виконання спеціальних завдань [14, с. 12]. Слід відзначити, що спеціальні права військовослужбовців-учасників АТО тісно переплітаються з правами учасника АТО як безпосереднього суб'єкта виконання завдань АТО. Фактично вони будуть збігатися. Вважаємо, що запропонований поділ прав військовослужбовців можна перенести на класифікацію прав інших учасників АТО, зокрема учасників АТО – працівників органів внутрішніх справ, учасників АТО – членів добровільних військових формувань тощо.

На нашу думку, реалізація окреслених вище прав та виконання визначених обов'язків є неможливим без належного гарантування цих прав і обов'язків. М.А. Бояринцева до юридичних гарантій відносить всю систему діючих у державі правових норм та передбачених юридичних засобів, спрямованих на конкретизацію прав і обов'язків, визначення порядку їх реалізації, охорони, захисту тощо [12, с. 24]. Поняття «гарантії» охоплює усю сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямованих на практичне забезпечення прав та свобод, на усунення можливих перешкод їх повного або належного здійснення [15, с. 555]. М.С. Малейн визначає гарантії прав та свобод громадян як умови, засоби, способи, які забезпечують повне здійснення і всебічну охорону прав та свобод людини [16, с. 41]. Е.О. Олефіренко зазначає, що гарантії прав громадян – це сукупність соціальних структур суспільства, які є засобами забезпечення їх прав. Але головне у тому, що гарантії повинні бути спрямовані на практичне здійснення прав і свобод громадян [17, с. 73]. З огляду на наведені вище визначення гарантій ми приходимо до висновку, що юридичні гарантії як елемент змісту адміністративно-правового статусу учасника АТО є су-

купністю нормативних та інституційних засобів і способів, спрямованих на належну реалізацію учасником АТО своїх прав та обов'язків, а також на їх охорону.

На нашу думку, можна виокремити загальні та спеціальні гарантії забезпечення прав і обов'язків учасника АТО. До перших належать економічні гарантії (забезпечення належного рівня оплати праці учасників АТО, надання додаткових виплат, пов'язаних з участю в АТО тощо), політичні (визнання прав учасників АТО пріоритетними відносно до державних інтересів), соціальні (забезпечення соціальної захищеності учасників АТО, їх сімей, а також створення системи пільг для таких осіб), ідеологічні (ключовим аспектом є заборона цензури у сфері проведення АТО, тобто недопущення певних обмежень і заборон щодо висловлювань учасників АТО з приводу певних подій під час виконання завдань АТО, в яких вони брали участь, крім випадків, коли це може зашкодити проведенню інших спецоперацій в зоні АТО).

Останнім, на нашу думку, елементом змісту адміністративно-правового статусу учасника АТО є юридична відповідальність. О.Ф. Скакун вважає, що юридична відповідальність передбачає вид та ступінь державно-владного (примусового) зазнавання особою втрат особистого, організаційного та майнового характеру за здійснене правопорушення [3, с. 431]. Юридична відповідальність, на думку В.О. Котюка [18, с. 22], – це міра покарання правопорушника шляхом позбавлення його певних соціальних благ чи цінностей (матеріальних, духовних, особистих), які йому належали до факту правопорушення, від імені держави (суспільства) на підставі закону або іншого нормативного акту з метою попередження правопорушення в перспективі і відновлення (чи відшкодування) втрачених суб'єктивних прав на матеріальні чи духовні цінності. М.А. Бояринцева, враховуючи думку О.Ф. Скакуна, під адміністративною відповідальністю розуміє передбачені законом вид і ступінь державно-владного зазнавання особою втрат особистого, організаційного та майнового характеру за вчинене адміністративне правопорушення [4, с. 183].

Висновки. З огляду на аналіз передумов адміністративно-правового статусу учасника АТО та елементів його змісту ми робимо висновок, що учасник АТО характеризується як носій потрібного адміністративно-правового статусу. Перший – це загальний адміністративно-правовий статус, який характеризує учасника АТО як фізичну особу (громадянина України, іноземця, апатрида). Другий – це адміністративно-правовий статус, пов'язаний з професійною (службовою) приналежністю учасника АТО, який характеризує його як військовослужбовця Збройних сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, працівника органів внутрішніх справ тощо. І третій – це спеціальний адміністративно-правовий статус, характерний для учасника АТО, тобто особи, яка безпосередньо брала участь в АТО, забезпеченні її проведення і захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України з усіма юридичними наслідками.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України: академічний курс: підруч.: у 2 т. Т. 1 / гол. ред. кол. В.Б. Авер'янов. К.: Вид. «Юридична думка», 2004. 584 с.
2. Коваль Л. В. Административное право: курс лекций. К.: Вентури, 1996. 208 с.
3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права. Х.: Консум, 2001. 655 с.
4. Бояринцева М.А. Адміністративно-правовий статус громадянина України: дис. ... канд. юрид. наук: спец.12.00.07. К., 2005. 213 с.
5. Адміністративне право України: навч. посіб.: у 2 т. Т. 1 / за заг. ред. В.В. Галунька. Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. 320 с.
6. Панчишин А.В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». Часопис Київського університету права. 2010. № 2. С. 95–97.
7. Адміністративне право України: академічний курс: підруч.: у 2 т. Т. 1 / гол. ред. кол. В.Б. Авер'янов. К.: Вид. «Юридична думка», 2004. 584 с.
8. Битяк Ю.П., Богущький В.В., Гаращук В.М., Дяченко О.В., Зуй В.В. Адміністративне право України. Х.: Право, 2004. 310 с.
9. Плугатар Т. Деякі аспекти адміністративно-правового статусу, прав та свобод громадян. Вісник Академії управління МВС. 2010. № 2(14). с. 100–108;
10. Матузов Н.И. Личность, права, демократия. Теоретические проблемы субъективного права. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1972. 292 с.

11. Бойко І. Громадянин як суб'єкт адміністративно-правових відносин. Вісник Академії правових наук. 2004. № 1(36). С. 94–102.
12. Бояринцева М.А. Адміністративно-правовий статус громадян: до питання про склад елементів // Право України, 2002. № 8. С. 21-25
13. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Інформаційно-правова система «Ліга: Закон»;
14. Пашинський В.Й. Конституційно-правовий статус військовослужбовців в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київський національний університет внутрішніх справ. К., 2007. 22 с.
15. Юридична енциклопедія / ред. Ю.С. Шемшученко та ін.; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Т. 1. А – Г. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998. 669 с.
16. Малєин Н.С. Повышение роли закона в охране личных и имущественных прав граждан. Советское государство и право. 1977. № 6. С. 41–46.
17. Олєфіренко Е.О. Адміністративно-правові гарантії реалізації прав і свобод громадян: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь: Національна академія державної податкової служби України. Ірпінь, 2006. 210 с.
18. Котюк В.О. Теорія права: курс лекцій: навч. посібник для юрид. фак. вузів. К.: Вентурі, 1996. 208 с.

УДК 346.6 336.225.4

ПИРОГА І.С.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті досліджено напрями оптимізації податкової системи України. Обґрунтована структура доданої вартості – фонд оплати праці та прибуток – і запропоновано спосіб її визначення за ціною реалізації товарів / послуг і сплатенням ПДВ до бюджету. Виявлено зв'язок між базою основних податків: додана вартість є базою ПДВ, а її складові – базою єдиного соціального внеску й податків на доходи фізичних осіб і на прибуток. Оптимізація ставок податків досягається наближенням пропорцій відрахувань із фонду оплати праці та прибутку, що здійснюється запровадженням неоподаткованого мінімуму доходів фізичних осіб і диференційованих ставок від 10% до 40% з вищих доходів і підвищенням ставки податку на прибуток до 25–30% з одночасним встановленням обґрунтованих податкових пільг.

Ключові слова: *об'єкт оподаткування, база податку, ставка податку, соціальний внесок, ПДВ, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток.*

В статье исследованы направления оптимизации налоговой системы Украины. Обоснована структура добавленной стоимости – фонд оплаты труда и прибыль – и предложен способ ее определения по цене реализации товаров / услуг и уплаченным НДС в бюджет. Выявлена связь между базой основных налогов: добавленная стоимость является базой НДС, а ее составляющие – базой единого социального взноса и налогов на доходы физических лиц и на прибыль. Оптимизация ставок налогов достигается приближением пропорций отчислений из фонда оплаты труда и прибыли, что осуществляется введением необлагаемого минимума доходов физических лиц и дифференцированных ставок от 10% до 40% с более высоких доходов и повышением ставки налога на прибыль до 25–30% с одновременным установлением обоснованных налоговых льгот.

Ключевые слова: *объект налогообложения, база налога, ставка налога, социальный взнос, НДС, налог на доходы физических лиц, налог на прибыль.*

© ПИРОГА І.С. – кандидат юридичних наук, докторант кафедри конституційного права та порівняльного правознавства (Ужгородський національний університет)